

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

حکمر وایی تغیر آب و هوا

مؤلفان:

هریت باکلی، پیتیر نیوول

مترجمان:

دکتر محمد کاظم شمس پویا

دکتر علی محمد نژاد

علی اصغر لشگری

آرش قربانی سپهر

انتشارات پاپلی - انتشارات کتاب امید

زمستان ۱۳۹۶

سرشناسه	: باکلی، هریت، ۱۹۷۲ - م. Bulkeley, Harriet
عنوان و نام پدیدآور	: حکمروایی تغییر آب و هوا/ مولفان هریت باکلی، پیتر نیوول؛ مترجمان محمد کاظم شمس پویا... [و دیگران].
مشخصات نشر	: مشهد: پاپلی، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۲ ص.
شابک	: 978-600-6026-80-0
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: عنوان اصلی: Governing climate change, Second edition, 2015.
یادداشت	: مترجمان محمد کاظم شمس پویا، علی محمدنژاد، علی اصغر لشگری، آرش قربانی سپهر.
موضوع	: تغییرات اقلیمی -- سیاست دولت -- همکاری‌های بین‌المللی -- حکمروایی --
موضوع	: Climatic changes -- Government policy -- International cooperation -- Governance
شناسه افزوده	: نیوول، پیتر
شناسه افزوده	: Newell, Peter
شناسه افزوده	: شمس پویا، محمد کاظم، ۱۳۶۲ - مترجم
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۶ ج۸/ب۲/ق۹۰۲ QC۹۰۲
رده بندی دیویی	: ۳۶۳/۷۳۸۷۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۰۶۵۵۶۴

انتشارات پاپلی: مشهد، بلوار سجاد، پلاک ۹۲ تلفن: ۴ - ۳۷۶۴۰۰۴۰ - ۳۷۶۸۲۳۲۶ - ۰۵۱

مدیر فروش: امید خدایی ۰۹۳۵۵۶۲۱۶۸۸ - تلفن و دورنگار: ۳۷۶۲۱۶۵۸

e.Mail: khodayi_1987@yahoo.com

نام کتاب: حکمروایی تغییر آب و هوا	شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه - قطع وزیری
مؤلفان: هریت باکلی، پیتر نیوول	تعداد صفحات: ۲۵۲ ص
ترجمه: دکتر محمد کاظم شمس پویا،	نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۶
دکتر علی محمدنژاد، علی اصغر لشگری،	شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۰۶۲-۸۰-۰
آرش قربانی سپهر	قیمت: ۱۶۰۰۰۰ ریال
ویراستار علمی: دکتر محمد تقی رضویان	صفحه آرا: سمیرا خوشخو
ناشر: انتشارات پاپلی - انتشارات کتاب امید	طرح جلد: وحید حسن زاده
مدیر اجرایی: امید خدایی	چاپ و صحافی: چاپ دقت

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

سپاسگزاری^۱

نویسندگان مایلند از ورودن ویکینسون برای پیشنهاد تألیف کتابی در زمینه‌ی تغییرات آب و هوایی در انتشارات راتلج قدردانی نمایند، به‌ویژه از نیکولا پارکین به‌دلیل زحمتی که برای چاپ این کتاب متقبل شد و تورس هنسون برای تهیه و آماده‌سازی نسخه‌ی پایانی کتاب تشکر می‌شود. در این میان از حمایت‌های مالی شورای پژوهشی علوم اجتماعی و اقتصادی و رهبری تغییر آب و هوا برای حمایت‌هایشان از موضوع حکمروایی تغییر آب و هوا قدردانی می‌نماید. در این مجال، هریت باکلی از پیتر نیوول برای دعوتی که برای مشارکت در نگارش این کتاب به‌عمل آورد سپاسگزاری نموده و سپاس خود را به شبکه‌ی بین‌المللی لیورهیوم که زمان و فضای کافی برای مشارکت در تألیف این اثر را فراهم آوردند ابراز می‌نماید. او همچنین، قدردان پیتر ماتیو است که عشق خود را نثار او کرده و حمایت مداوم خود را در تمامی مراحل کاری و زندگی به او ابراز داشته است. پیتر نیوول نیز در ابتدا از پروفیسور باکلی به‌عنوان نویسنده‌ی همکار و در عین حال کارآمد تشکر می‌کند و در مرتبه‌ی بعد از دیانا لیورمن برای فراهم‌آوردن زمان و فضای کافی برای تألیف کتاب و لوسیلا برای زحماتی که در انتشار کتاب کشیده است قدردانی می‌کند. در نهایت این اثر به فرزندانمان الودی و آنا تقدیم می‌شود.

^۱ . شایان ذکر است که برای پرهیز از طولانی‌شدن نوشتار و خستگی خوانندگان، بدون اینکه خدشه‌ای به متن و محتوای آن وارد آید، تلاش شده است سپاسگزاری مؤلفان به‌صورت خلاصه ارائه شود (م).

مقدمه‌ی مترجمان

تغییرات آب و هوایی در حال تبدیل شدن به یکی از مهم‌ترین چالش‌های قرن بیست‌ویکم است. البته، موضوع تغییر آب و هوا از اوایل قرن نوزدهم مورد بحث بوده است، اما فقط در دهه‌ی ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ به‌عنوان یک نگرانی سیاسی بین‌المللی ظهور کرد؛ هنگامی که پیشرفت‌های تکنولوژیکی به دانشمندان اجازه داد تا با اطمینان بیشتری بیان کنند که تراکم گازهای گلخانه‌ای در جو در حال افزایش است. از این‌رو، به‌منظور حفظ سیاره‌ی زمین در وضعیت کنونی، ضرورت دارد سطح دی‌اکسید کربن کاهش یابد. هم‌اکنون نیز در بدترین سناریوها، بدون هیچ‌گونه اقدام مؤثر، ۴ درجه‌ی سانتیگراد افزایش دما برآورد شده است که به‌معنی گسترش بیابان‌ها، فروپاشی جنگل‌های آمازون و آزادشدن مقادیر بسیاری گاز متان و دی‌اکسید کربن به‌دلیل ذوب لایه‌ی منجمد دائمی زمین است که به‌راستی تا سال ۲۰۶۰ به‌وقوع می‌پیوندد و محتمل است که تا پایان قرن حاضر، گرمایش فاجعه‌بار ۵ درجه‌ی سانتی‌گراد رخ دهد.

گرمای جهانی افزایش بی‌سابقه‌ای را ثبت کرده است. طول فصل‌های سال در حال تغییر است، و کثرت وقوع و شدت سیلاب‌ها و سیکلون‌ها همراه با بالآمدن سطح آب دریاها رو به افزایش است. بدین‌سان، تغییر آب و هوا به یکی از چالش‌های اصلی برای سیاست‌گذاران، بخش صنعت، و جامعه‌ی مدنی در قرن کنونی تبدیل شده است و این امر، یک موضوع توسعه‌ای، سرمایه‌گذاری، اقتصادی و اجتماعی است که بیشتر بخش‌ها را تحت تأثیر قرار داده است. دانشمندان اثبات کرده‌اند که در تغییرات آب و هوایی گروه‌هایی بیشترین آسیب را می‌بینند که جزو فقیرترین مردم جهان و در حاشیه‌ای‌ترین بخش‌های کشورهای و اجتماعات واقع شده‌اند. به‌عنوان مثال، آن‌ها از لحاظ جغرافیایی در نواحی آسیب‌پذیر مانند دشت‌های سیلابی (موزامبیک)، و در معرض خشکسالی (سودان)، خطر سیکلون‌ها (بنگلادش) و سایر موقعیت‌های آسیب‌پذیر قرار دارند.

بنابراین با اوصافی که برشمرده شد چگونگی تصمیم‌گیری و به اجرا درآمدن تصمیم‌گیری‌های آب و هوایی و به تعبیر بهتر «حکمروایی خوب تغییر آب و هوا» اهمیت بسیاری یافته است. در حکمروایی خوب تغییر آب و هوا از موضوعات و مسائلی همچون چگونگی مشارکت گروه‌ها و کنشگران نوظهور مانند سازمان‌های مردم‌نهاد و اجتماعات محلی در تصمیم‌گیری‌ها، فرآیندهای دخیل در ایجاد و انتشار گازهای گلخانه‌ای، سطوح تصمیم‌گیری، و همچنین چگونگی به مشارکت‌طلبیدن کشورها و گروه‌های آسیب‌پذیر در مسائل و سیاست‌های آب و هوایی و بسیاری موضوعات دیگر سخن به میان می‌آید.

جای تعجب ندارد که عرصه‌ی تصمیم‌گیری برای آب و هوا نیز همانند بسیاری دیگر از عرصه‌ها پرمناقشه است و با مشکلات بسیاری دست‌وپنجه نرم می‌کند که حکایت از یکجانبه‌گری برخی کشورها، صنایع و شرکت‌های پرنفوذ و در عین حال آلوده‌کننده‌ی محیط برای جلوگیری از هرگونه اجماع و توافق بین‌المللی برای بررسی مسائل آب و هوا دارد. اینجاست که حکمروایی خوب تغییر آب و هوا بر مسئولیت‌پذیری مشترک اما متفاوتِ هریک از کنشگران تأکید می‌ورزد و بیش از هرچیز از نگاه فن‌سالارانه دوری گزیده و به عدالت آب و هوایی، پاسخگویی، مسئولیت‌پذیری، مشارکت دربرگیرنده‌ی ذی‌نفعان و کنشگران، و نیز، شفافیت اقدامات و انصاف/عدالت در تصمیم‌گیری‌ها و رویه‌ها پای می‌فشارد. در این راستا و با توجه به کمبودهایی که در زمینه‌ی توجه به رویکردهای نوین در مباحث آب و هوایی احساس می‌شود کتاب «حکمروایی تغییر آب و هوا»^۱ که به قلم پروفیسور هریت باکلی و پیتر نیوول^۲ نگاشته شده است برای ترجمه برگزیده شد. خانم

^۱. حکمروایی تغییر آب‌وهوا ترجمه‌ی کتاب " Governing Climate Change " از انتشارات راتلج است. در ترجمه‌ی عنوان اثر شاید اداره‌ی تغییر آب‌وهوا مناسب‌تر بود اما، با توجه به محتوای نوشتار و درک بهتر آن، همچنین، فراوانی بالای تکرار اصطلاحاتی همچون " governance of climate change " و " climate governance " در نوشتار، در نهایت با همفکری ویراستار محترم و برخی از محققان تصمیم گرفته شد که عنوان «حکمروایی تغییر آب‌وهوا» برای این نوشتار برگزیده شود (م).

^۲. Harriet Bulkeley and Peter Newell

پروفسور باکلی از دانشگاه دورهام در تحقیقات خود به حکمروایی محیط‌زیستی توجه ویژه‌ای نموده و در این میان بر سه موضوع اصلی متمرکز شده است. موضوع نخست، تئوریزه‌نمودن و تبیین فرآیندهای حکمروایی محیط‌زیست است. موضوع دوم، سیاست‌های تغییر آب و هوا، و موضوع سوم مربوط به جغرافیای سیاسی حکمروایی محیط‌زیستی می‌شود. باکلی در تحقیقاتش برای ظهور فضاهای سیاسی (فراملی) که خارج از حیطه‌ی اقتدار دولت-ملت‌هاست، نقش اجتماعات محلی و کنشگران نوظهور در سیاست‌های تغییر آب و هوا، و شراکت‌های عمومی-خصوصی اهمیت ویژه‌ای قائل شده است. پروفسور پیتر نیوول استاد فعلی دانشگاه ساسکس و استاد سابق دانشگاه انگلیای شرقی نیز در مورد مسائلی همچون توسعه و محیط‌زیست، به‌ویژه تغییر آب و هوا تحقیقات بسیاری انجام داده است. او بیش از ۱۸ سال است که برای حکومت‌های بریتانیا، سوئد و فنلاند و سازمان‌های بین‌المللی در حال پژوهش است. در کل، هردو نویسنده به ترکیب و پیوند جغرافیا (به‌ویژه فضا و مقیاس) با روابط بین‌المللی (با تمرکز بر اقتصاد سیاسی حکمروایی محیط‌زیستی) می‌اندیشند و از این مسیر است که سازوکارهای دخیل در حکمروایی تغییر آب و هوا را پیگیری و واکاوی می‌کنند.

اهمیت این کتاب از آن‌روست که نقش ویژه‌ای برای فرآیندهای تصمیم‌گیری و حکمروایی خوب در اداره‌ی مسائل آب و هوایی قائل شده است و برای کنشگران غیردولتی و اجتماع‌محور نیز جایگاه ویژه‌ای را در نظر گرفته است. در مورد فصول و محتوای کتاب در مقدمه‌ی مؤلفان به‌روشنی بحث شده است؛ از این‌رو در اینجا فقط به ارائه‌ی توضیح مختصری بسنده می‌شود.

این کتاب از ۶ فصل تشکیل شده است. در مقدمه‌ی نوشتار، نویسندگان پس از بررسی موضوع حکمروایی تغییر آب و هوا از چالش‌های پیش‌روی توافقیها و تلاش‌های بین‌المللی برای ترسیم چشم‌انداز مناسب حکمروایی تغییرات آب و هوایی سخن گفته‌اند و فرآیندها و مقیاس‌های گوناگونی که در سیاست‌های آب و هوایی تأثیرگذارند و لزوم مشارکت کنشگران غیردولتی برای سیاست‌گذاری تغییر

آب و هوا و، بازاندیشی درمورد رویکردهای مرسوم برای تبیین حکمروایی تغییر آب و هوا را به بحث گذاشته‌اند. در فصل نخست نیز، پس از بیان تاریخچه‌ای مختصر درمورد حکمروایی تغییر آب و هوا، نقش جوامع علمی در حکمروایی تغییر آب و هوا، نقش سیاست‌های شمال و جنوب، سیاسی‌شدن مسئله‌ی تغییر آب و هوا، و همچنین، روند روزافزون بازاری‌شدن حکمروایی آب و هوا در دوران نئولیبرالیسم مورد کندوکاو قرار گرفته و مؤلفان به‌درستی اشاره می‌کنند که «دنیای حکمروایی آب و هوا تبدیل به آزمایشگاه تجربیات رویکردهای مبتنی بر بازار شده است».

در فصل دوم، مؤلفان به‌صورت ویژه به مسئله‌ی مهم انصاف و عدالت در حکمروایی تغییر آب و هوا، و طرح مباحثی همچون «استعمارگری کربن» و «بی‌عدالتی آب و هوا» پرداخته و از این‌رو، راه را برای درک بی‌عدالتی‌هایی که در عرصه‌ی حکمروایی آب و هوایی وجود دارد هموار ساخته‌اند و توجه خوانندگان را به این نکته معطوف می‌دارند که تضاد بین نواحی صنعتی‌شده‌ی ثروتمند و نواحی کمتر توسعه‌یافته‌ی جهان موجب می‌شود که تغییر آب و هوا در درجه‌ی نخست، مسئله‌ی عدالت اجتماعی و انصاف (برابری) تلقی شود. سپس، بحث با پیگیری موضوع مسئولیت‌پذیری و سه پرسش کلیدی ادامه یافته است. پرسش‌هایی همچون: چه کسی هزینه‌های اقدام برای کاهش پیامدهای تغییر آب و هوا و سازگاری با آن را می‌پردازد؟ و چه کسی هزینه‌های اقدامات و یا عدم توجه ما به این موضوع را متحمل می‌شود؟

در فصل سوم، ظهور حکمروایی آب و هوا در فراسوی دولت-ملت‌ها به‌عنوان کنشگران سنتی آب و هوا تبیین شده است. بدین منظور در گام نخست، ریشه‌های حکمروایی تغییرات آب و هوایی فراملی و «کارکردهای» حکمروایی شبکه‌های فراملی و در گام دوم، انواع گوناگون شبکه‌های فراملی حکمروایی تغییرات آب و هوایی که طیفی از شبکه‌ها و بازیگران را دربر می‌گیرد، معرفی

شده است. پایان فصل نیز، به موضوعات و چالش‌های موجود در مسیر حکمروایی تغییرات آب و هوایی که منجر به تشدید این پدیده شده است اختصاص دارد. اما، لزوم توجه به کنشگران نوظهور در حکمروایی تغییر آب و هوا یکی از موضوعاتی است که در این نوشتار بر آن تأکید شده است. یکی از این کنشگران، اجتماعات محلی و بازیگران اجتماع-محور به‌شمار می‌روند که نقش آن‌ها در سیاست‌های تغییر آب و هوا روبه افزایش است. همین موضوع بهانه‌ای برای نگارش فصل چهارم نوشتار است که در آن بر پاسخ‌های اجتماع-محور و نقش آن‌ها در حکمروایی تغییر آب و هوا تمرکز شده است. در این فصل افزون‌بر اینکه، اهمیت اجتماعات محلی در حکمروایی تغییرات آب و هوایی مطرح می‌شود، بر لزوم تجدیدنظر در شیوه‌ی عمل دولت و لزوم تفویض وظایف و اختیارات به اجتماعات محلی پای‌فشاری نموده و مؤلفان باردیگر سخن خود در دیباچه‌ی کتاب را تکرار می‌کنند که «مفهومی از حکمروایی آب و هوایی جهانی که معطوف و محدود به مقیاس جهانی و نهادهای دولت‌محور است، دیگر کارایی ندارد».

فصل پنجم درباره‌ی حکمروایی خصوصی تغییر آب و هواست. امروزه بازیگران بخش خصوصی در حکمروایی مرسوم تغییر آب و هوا از جمله در طیفی از موضوعات همچون تجارت انتشار گازهای گلخانه‌ای، بازار تنظیم کربن، سرمایه‌گذاری در زمینه‌ی فناوری و استفاده از طیف گسترده‌ای از ابزارهای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی و راهبردهای سرمایه‌گذاری سهم بسزایی را به خود اختصاص داده‌اند که به‌راحتی نمی‌شود از آن چشم‌پوشی کرد. در این فصل این مسئله بررسی شده است که چگونه بازیگران بخش خصوصی به‌طور فزاینده‌ای اشکال حکمروایی مختص به خود که با چالش‌هایی نیز همراه است را ایجاد می‌کنند.

در پایان نوشتار، مطالب ارائه‌شده در سایر فصول با نگاهی انتقادی و رویکردی علمی و تحلیلی جمع‌بندی شده است و، سرانجام به گذار از الگوی سنتی اداره‌ی امور آب و هوا به الگوها و رویکردهای جدیدتر و کارآمدتر اشاره می‌شود که به

تعبیر مترجمان می‌شود از آن به‌عنوان الگوی «گذار از حکومت به حکمروایی در تغییر آب و هوا» نام برد.

در مجموع، در ترجمه‌ی این اثر ارزشمند تلاش شده است تا جایی که ممکن است به ترجمه‌ی متداول در نزد اصحاب علم و محققان به ویژه در حوزه‌ی مورد بحث توجه شود. با توجه به نبودن موضوع و اهمیت و حساسیتی که در ترجمه‌ی متن و برخی واژگان جدید احساس گردید، مکاتبه‌هایی با برخی شبکه‌ها و محققان خارجی صورت گرفت و جلسات مکرری با ویراستار محترم ترتیب داده شد و به تدریج کار ترجمه به پیش رفت. از آن زمان تاکنون بیش از ۲ سال می‌گذرد و در طی این مدت، متن ترجمه چندین بار ویرایش شد، تا اینکه در پاییز ۱۳۹۶ متن نهایی تکمیل شد. به هر روی، امید است نتیجه‌ی این تلاش، مورد توجه جامعه‌ی علمی و علاقمندان قرار گیرد. مترجمان، ضمن ارج نهادن به تحقیقات گرانمایه‌ای که تاکنون به‌وسیله‌ی عالمان این رشته در محافل دانشگاهی کشورمان صورت گرفته، مطالعه‌ی این اثر که حرکت پیشگامانه‌ای برای معرفی رویکردهای جدید در اداره‌ی امور آب و هواست را به تمامی علاقمندان به مباحث توسعه پایدار، تغییر آب و هوا و رشته‌هایی همچون جغرافیا، شهرسازی، علوم اجتماعی، محیط‌زیست، علوم سیاسی، و ژئوپلیتیک توصیه می‌کنند.

در پایان شایسته است از زحمات جناب آقای دکتر محمدتقی رضویان عضو هیئت علمی گروه جغرافیای انسانی و آمایش دانشگاه شهید بهشتی که زحمت ویراستاری علمی این کتاب را پذیرفتند نهایت قدردانی به عمل آید. ایشان در طول ترجمه‌ی اثر حاضر و تا زمان تکمیل آن همواره با آغوش باز، پذیرای مترجمان بودند و نکات بسیار مهمی را برای روان‌شدن متن و ترجمه‌ی بهتر آن یادآوری می‌نمودند. همچنین، از مدیران، مسئولان و کارمندان انتشارات پاپلی و به‌ویژه جناب آقای خدایی و استاد محترم جناب آقای دکتر محمد حسین پاپلی یزدی که زمینه‌ی چاپ این اثر را فراهم ساختند نهایت سپاسگزاری را دارد.

از همه‌ی محققان و علاقه‌مندان درخواست داریم، با بیان راهنمایی‌های ارزشمند خود، به رفع کاستی‌های ترجمه، و تکمیل و تعمیق مباحث توسعه پایدار به‌ویژه از منظر رویکرد حکمروایی تغییر آب و هوا یاری رسانند.

مترجمان

زمستان ۱۳۹۶